

împărțire. Și dacă autorul se ferește de terminologia vechii periodizări în intitularea marilor sale capitole, termenii de renaștere, baroc, romantism, realism critic, naturalism, nu sînt eliminați și intervin în cursul expunerii.

Socotim că autorul a învins în mare măsură dificultățile, care i s-au ivit în cale, în această periodizare de compromis. Bunăoară, împotriva părerilor lui Żyga, considerăm că Krejčů a văzut bine fenomenul literar de după primul război mondial în sensul că, sub influența evenimentelor și a literaturii sovietice, se manifestă o tendință spre literatura realist socialistă, poate involuntar la marele realist St. Żeromski cu romanul *Przedwiośnie* (1925), dar conștient la Leon Kruczkowski *Kordian i Cham* (1932), Wanda Wasilewska, W. Broniewski etc. E adevărat însă că alături de aceste opere și semne noi, care contează în primul rînd, în epoca respectivă, avem creațiile realist critice ale Zofiei Nałkowska, Mariei Dąbrowska, Pola Gojawiczyńska etc., cum și prelungiri ale decadentismului literar, care țin de epoca precedentă. Dacă ne întoarcem la perioada « descompunerii feudalismului și formării capitalismului », observăm că aci intră literatura din secolul luminilor (autorul evită în expunere termenul *Oświecenie*) și creația romanticilor, care în Polonia sînt prin excelență revoluționari. În esență, caracterul progresist al literaturii de valoare artistică nu corespunde caracterului economico-social feudal, ci elementelor de asalt al unei noi tendințe, care merg vijelios înainte, iar dezbaterile seimului de patru ani (1788—1792) și cuceririle progresiste sînt elocvente în acest sens. În fiecare epocă literară antipodul nu lipsește, fiind vorba în fond de oglindirea luptei de clasă.

Avînd de a face cu suprastructura bazei economico-sociale și cu oglindirea realității, judecățile în privința literaturii nu pot să nu țină seama de acest lucru.

Totuși literatura nu este numai rezultatul condițiilor interne, ci și al circulației ideilor și vederilor literare venite din afară. Nu se poate nega influența literaturii sovietice la unele popoare, înainte de a avea un nou regim de viață socială (am semnalat-o mai sus în cazul literaturii polone), nu se poate nega circulația și acțiunea ideilor (cu bază socială) iluministe, care nu țin de fapt de un singur popor. Literatura și acțiunea ei de cele mai multe ori depășesc constituirea orînduirii economico-sociale în spiritul căreia se manifestă. De aceea, nu mi se pare potrivită periodizarea literaturii, după criteriul strict al schimbărilor economico-politico-sociale, pentru că în cazul acesta sîntem siliți, ca și Krejčů, să folosim formulări vagi care să împace lucrurile. Așa de pildă, perioada denumită « descompunerea feudalismului și nașterea capitalismului » e vagă și ține un secol (1764—1863), prea mult pentru ideea de tranziție, iar literatura vremii realizată matur, într-un fel, corespunde de fapt « noului » din viața socială, încă necopt.

Așa dar, compromisul periodizării ni se pare impropriu în asemenea împrejurări, în sensul formulării și fixării perioadelor literare prin granițele și cu terminologia orînduirilor economico-sociale. În fond, caracterul literaturii și al perioadei literare este definit de situația internă a poporului, dar și de caracterul specific literar al curentului. Romantismul poate să fie revoluționar sau retrograd, după cum tinde să fie inovator sau conservator, o anumită tonalitate și un anumit stil romantic fiind comune. De asemenea, naturalismul poate fi decadent sau poate conține elemente profund realiste, învederînd, în cîmp literar, lupta de clasă dintr-o anumită perioadă literară. Nu înlăturarea totală a periodizării de caracter literar și înlocuirea ei cu alta de compromis, ni se pare soluția cea mai nimerită, ci constatarea conflictului de clasă și definirea lui în creația literară, ca și în viața socială. Revenind la istoria literaturii polone, există o literatură medievală de caracter în special religios, cu unele semne de progres, există o literatură a renașterii, cu schimbarea accentului spre caracterul laic în realizările mari, vine apoi barocul cu semne de decădere; cu întărirea elementelor burgheze, apare iluminismul, se naște pe urmă, în noi condiții sociale, politice și literare, romantismul, iar în vremea capitalismului și pozitivismului ideologic polon, se dezvoltă realismul critic, etc. Aici ne opunem chiar contopirii care se face, în istoria literară polonă (o face și Krejčů) între pozitivism și între realismul critic. Una este pozitivismul ca ideologie burgheză, optimist și